

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

המקום והזמן של מעמד הר-סיני

לפרשת יתרו (על פי שיעורים של הרב יעקב מדן והרב חנוך וקסמן)

כפי שכבר הסבירו הרמב"ן ואברבנאל, הקב"ה ציווה על משה להמשיך מעט במסע, ולנוע קדימה אל חורב (שהוא הר סיני). משה כבר מכיר את ההר, שהרי שם התגלה אליו ה' לראשונה. שם, בחורב, היכה משה בסלע והוציא ממנו מים. הר סיני, אפוא, הוא הר חורב, שבו כל עם ישראל - ולא רק משה - כבר פגש את הקב"ה.

שניים מגדולי מפרשינו, הרמב"ן והאברבנאל, הסבירו את סיפור מסה ומריבה באמצעות מזמור ע"ח בתהילים, המתאר את שנות הנדודים במדבר

4. תהלים ע"ח, טז-כ:

וַיֹּצֵא נֹזְלִים מִסְּלַע, וַיִּזְרַד פְּנֵהוֹת מַיִם... הֵן הָפָה צוּר וַיִּזְבְּנוּ מַיִם וַיִּחַלְלִים יִשְׁטַפּוּ...

בעקבות התיאור הכפול במזמור של מים היוצאים מסלע כנהר וכחל, הרמב"ן מעלה אפשרות (ואברבנאל מקבל אותה) שלמעשה ישראל לא ביקרו בחורב לפני מעמד הר סיני. העם נשאר ברפידיים, ורק משה והזקנים הלכו לחורב. הזקנים ראו בעיניהם את הנס שעשה משה - כיצד הוא מכה בסלע ומוציא ממנו מים, וכל העם ראה רק את הנהר שיצא מהסלע והגיע לרפידיים. ואלה דברי הרמב"ן

5. על שמות י"ז ה' - "עבור לפני העם":

וענין הכתוב הזה, כי העם היו ברפידיים, והצור אשר יצאו ממנו המים היה בחורב, והוא הר סיני, על דעת הראשונים (ראה במסכת שבת פט:), או עיר לפני ההר קרוב לו על דעתי, כאשר אפרש עוד (להלן י"א, דברים א ו). והנה הוצרך משה לקדם לפני העם לעבור מרפידיים אל חורב כמהלך פרסה או פרסאות, רחוק מן המחנה לפניהם, ועל כן אמר לו עבור לפני העם וקח אתך מזקני ישראל והלכת, כלומר שתלך עד שתראה אותי עומד לפניך על הצור בחורב והנה הכה בצור ויצאו ממנו מים, ולא ספר הכתוב ותשת העדה ובעירם כאשר בשניה (במדבר כ יא), אבל בידוע

בפרשתנו אנו קוראים על מעמד מתן תורה בהר סיני. סיפור מעמד הר סיני מתחיל בהגעת בני ישראל למדבר סיני

1. שמות י"ט, ב:

"וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר, וַיַּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר"

ממבט ראשון, נראה שבני ישראל מגיעים למקום חדש, שלא היו בו מעולם. אלא שאם נדייק נראה שההר הזה, שעליו ירד ה' ונתן את עשרת הדיברות, הוא הר שמשה כבר ביקר בו בעבר. במעמד הסנה, ה' אמר למשה שהאות לאמיתות שליחותו תהיה שישראל יעבדו את ה' באותו מקום שבו נגלה אליו ה' לראשונה (ג', יב), ומכאן שמעמד הר סיני התרחש באותו ההר שבו התרחש מעמד הסנה. במילים אחרות, משה הביא את ישראל למקום שבו פגש את ה' לראשונה - להר הסנה. השם "סנה", המופיע כשם השיח בסיפור הסנה הבוער, אינו אלא משחק מילים על השם סיני, שמו האמיתי של המקום.

למעשה, אף בני ישראל היו עוד קודם לכן בהר סיני. סיפור הסנה פותח בכך שמשה מוביל את צאן חותנו אל

2. שמות ג', א:

"הר הא-לוהים חורב"

ואכן - בהמשך ספר שמות ובספר דברים, הר סיני נקרא גם "הר חורב" (שמות ל"ג, ו; דברים א', ו; ד', י; ה', ב-ה). חורב, אפוא, הוא שמו של ההר, או לכל הפחות - שמו של המדבר שבו מצוי ההר. והנה, עוד כאשר שהו ישראל ברפידיים, הם רבו עם משה, ניסו את ה', דרשו מים והטילו ספק בנחיצות יציאתם ממצרים (שמות י"ז, ב-ג). ריב זה הסתיים כאשר משה היכה בסלע והוציא לעם מים, ובאותו מעמד נאמר

3. שמות י"ז, א:

"הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב, וְהִפִּיתָ בְּצוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם; וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"

הקבלה תוכנית זו מתחזקת לאור שתי הקבלות לשוניות הקיימות בין שני הסיפורים. הפסוק האחרון בסיפור מסה ומריבה הוא

7. שמות י"ז ז:

"וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה, עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְעַל נִסְתָּם אֶת ה' לֵאמֹר הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין"

השם "מסה ומריבה" פירושו ניסיון ומריבה, והוא מתמצת את התייחסותו של משה לאירוע. תלונת העם אינה מתמצית בבקשה לקבלת מים, אלא משקפת ספקות בדבר מציאות ה' בקרב המחנה. אספקת מים סדירה היא אות להשראת שכינה, וטענות על כישלון באספקת המים פירושו חשד לכך שמשה מוביל את העם בכוחות עצמו.

השורש נס"ה מופיע גם במעמד הר סיני: לאחר נסיגת בני ישראל מפחד הברקים, הקולות והלפידים, הם מבקשים ממשה שיעמוד בינם לבין ה'. על כך עונה משה

8. שמות כ י"ז:

"אֵל תִּירָאוּ, כִּי לְבַעֲבוֹר נִסוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱ-לֹהִים

וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרָאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחְטְאוּ."

כמו בסיפור מסה ומריבה, אף במעמד הר סיני יש ניסיון. אלא שהניסיון הוא הפוך: ה' מנסה את העם בסיני, כפי שהעם ניסה אותו במסה.

הקבלה נוספת בין שני הסיפורים היא תוכנית: שניהם עוסקים בבעיית השראת השכינה בתוך העם. סיפור מסה ומריבה עוסק בהיעדר השכינה, ואילו סיפור סיני עוסק בהשראת השכינה לעיני העם.

ניכר, אם כן, שסיפור מסה ומריבה וסיפור סיני דומים זה לזה באופן מפתיע. שניהם מתרחשים בחורב, שניהם מספרים על ניסיון הקשור בהשראת שכינה, ושניהם מתארים את העם במבנה תלת-מעמדי.

לכן נשאלת השאלה מהי משמעות ההקבלה בין הסיפורים?

אפשרות אחת, העולה מדברי אברבנאל, מקשרת בין המשותף לשני הסיפורים לבין הסמליות של חיים ומוות בסיפור מסה ומריבה. בפתח סיפור מסה ומריבה, ישראל מוצאים את עצמם במדבר ללא מים (י"ז, א). ייתכן שיתייבשו וימותו בקרוב. בחוסר אמונתם, הם מטילים ספק בה' ובכוחו ומאשימים את משה שהוציאם ממצרים כדי להמית אותם, את ילדיהם ואת מקנם (י"ז, ג). הנס שמחולל משה פותר את בעיית המחיה, ואותו מטה שבו משה ואהרן היכו את היאור והפכו אותו לדם, משמש עתה להפיכת הסלע הדומם למים חיים. המטה שהפך בעבר מים לדם - חיים למוות - יהפוך עתה את המוות שבסלע הצחיח והחרב למים חיים. כמו שאומר

שעשו כן. וברור הוא שלא הלכו העם אל חורב לשתות, כי לא באו לפני הר סיני עד אחרי כן בחדש השלישי. אבל שלחו שם נעריהם ובהמתם לשאוב מים ולהביא להם כמנהג המחנות. וקרוב אלי שיצאו מים מן הצור בחורב, מים קרים נוזלים, הלכו אל רפידים, ושם שתו אותם, והוא שאמר הכתוב (תהלים עח טז) ויוציא נוזלים מסלע ויורד כנהרות מים, וכתוב (שם קה מא) פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר. ומה שאמר (שם עח כ) הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטופו, גם הוא על הצור הזה בחורב על דרך הפשט

בעקבות זאת, טוען אברבנאל שקיימת הגבלה מעניינת בין סיפור מסה ומריבה לבין סיפור מעמד הר סיני. ההתנגלות בסיני נחזתה על ידי שלוש קבוצות בשלוש דרכים שונות: ע"פ התיאור שבסוף פרשת משפטים (כ"ד, א-יא),

- משה עמד בראש ההר,
 - הכוהנים והזקנים עמדו קצת מאחורי משה,
 - והעם עמד למרגלות ההר.
- העם כנראה לא ראה דבר, אך הזקנים והכוהנים שימשו כעדים למעמד הנשגב. אותה תבנית מופיעה גם בתיאור הראשון של מעמד הר סיני שבפרשתנו:

- משה עלה לראש ההר,
- הכוהנים ניגשו אל ה',
- והעם אינו רשאי להתקרב אל ההר ולנגוע בקצהו.

ההבדל שבין הכוהנים לבין שאר העם ניכר בהבדל שבין האזהרות לשניהם

6. שמות י"ט, כא-כב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה - רֵד הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל ה' לְרָאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רֵב: וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנֹּגְשִׁים אֶל ה' יִתְקַדְּשׁוּ פֶן יִפְרָץ בְּהֶם ה'.

העם מוזהר "פן יהרסו אל ה' לראות", ואילו הכוהנים מוזהרים להתקדש בלבד. שוב, המבנה הוא משולש: משה, הקרובים אליו שיכולים אולי לראות, ולבסוף העם.

אף בסיפור מסה ומריבה, ניכרת חלוקה לשלוש קבוצות: משה, הזקנים והעם (י"ז, ו). כמו במעמד הר סיני, משה פוגש את השכינה בהר חורב, הקרובים אליו מלווים אותו עד הרגע האחרון ורואים את הנס בעיניהם, ואילו העם אינו רואה את משה, את השכינה או את הנס. כאשר הנס מתרחש בהר חורב, העם נמצא עדיין ברפידים.

לבין חג השבועות טעון הבהרה וליבון, שהרי אף לחג השבועות לא נקבע יום בחודש, וזמנו הוא ביום החמישים לט"ז בניסן, יום הקרבת העומר, וממילא יומו בחודש תלוי בשאלת עיבור החודשים. לפי הנחתו של בעל 'סדר עולם' (המקובלת על כל הסוגיות בגמרא), שיי בניסן היה שבת הגדול, יום ט"ז בניסן היה יום שישי בשבת והתורה הרי ניתנה בשבת – אם כן מתן תורה היה ביום נ"א ליום הקרבת העומר ולא בחג השבועות.

הגמרא במסכת שבת (פו ע"א - פח ע"א) דנה באריכות בשאלה באיזה יום בחודש ניתנה התורה, ומביאה בכך מחלוקת בין ר' יוסי, הטוען שבו' בסיוון ניתנה התורה, לבין רבנן, הסוברים שהיא ניתנה בו' בסיוון. לכל הדעות, החלו ימי ההגבלה בד' בסיוון. המחלוקת היא האם נתקיימו דברי ה'

10. שמות י"ט, ט, יא:

"כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני"

ואז התורה ניתנה בשישי בסיוון, או שמא נתקיימו דברי משה

11. שמות י"ט, ט, טו:

"היו נכנים לשלשת ימים"

ואז התורה ניתנה דווקא בשביעי בו.

ומעיר הרב יעקב מדן, שהמתבונן בפשטי המקראות, לכאורה מגיע למסקנה שלישית - שהתורה ניתנה בשלישי בסיוון. שהרי

12. שמות י"ט, א:

"בחדש השלישי... ביום הזה באו מדבר סיני"

ומייד עלה משה אל ה'. בו ביום (בא' בסיוון) אמר ה' למשה לצוות את בני ישראל על ההגבלה, וביום השלישי - כלומר, בג' בסיוון - ירד ה' באש על הר סיני ואמר את עשרת הדיברות.

חז"ל במדרשיהם (שבת פו ע"א - פז ע"א) עמדו על בעיה זו, ו'מילאו' את שלושת הימים הראשונים של סיוון באירועים שונים.

ביום הראשון נחו ישראל מעמל הדרך,

בשני נאמר להם "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",

בשלישי נאמרה להם מצות הגבלה וברביעי עשו פרישה.

ושואל הרב יעקב מדן: מה ראו חז"ל להרחיב את הזמן עד מתן תורה, לתת יום (שלא נזכר) למנוחה ולפצל את שאר הדיברות לימים שונים, ולא "לדחוס" את הדברים, כפשטם של מקראות, לשלושת הימים הראשונים של חודש סיוון?

ומציע הרב מדן, שייתכן, שהצורך של חז"ל לדחות את מתן התורה עד ל' בסיוון נובע מהנאמר בפרק כ"ד

13. שמות כ"ד טז:

"וישכן כבוד ה' על הר סיני וכסהו הענן ששת ימים, ויקרא אל משה ביום השביעי"

9. הרמב"ן (על "ומטך אשר הכית בו את היאור"):

וטעם ומטך אשר הכית בו. בצווי לאהרן. והזכיר בו מכת היאור, ולא אמר "והמטה אשר נהפך לנחש", או "והמטה אשר עשית בו את האותות", להזכיר בו פלא, כי אז הפך המים לדם והסיר אותם מטבעם, ועתה יביא מים בצור החלמיש, והנה יעשה בו דבר והפכו.

היפוך הסמליות של המטה אמור ללמד את ישראל שמשה אינו משתמש בקסמים ובמטה-של-מוות כדי להציל אותם. כפי שה', הכוח העליון, יכול להפוך מים לדם וחיים למוות, כך הוא גם יכול להפוך אבן למים ומוות לחיים. ה', מקור החיים, שוכן במלוא כוחו בקרב ישראל.

זוהי הסיבה, לדעת אברבנאל, שהנס לא התרחש במחנה אלא דווקא בחורב. ה' מבקש לקשר בין תלונת בני ישראל לבין הר סיני, כדי לקשר בין התורה שניתנה בסיני לבין המים - מקור החיים. "אין מים אלא תורה", והר סיני מקושר עם מים. על השאלה "היש ה' בקרבנו אם אין" אפשר לענות רק בהר חורב; הנס שהתרחש שם מקשר את השכינה עם סיני ועם החיים.

לפי תיאור זה, מטרת ההקבלה בין הסיפורים הוא ליצור אצל ישראל כיסופים לחורב-סיני - מקומו של ה' ומקור החיים. סיפור מסה ומריבה הוא סיפור המטרים את מעמד הר סיני, ובו - בעזרת מהלך פסיכולוגי מורכב - ה' מעביר את הקישור שבין מים לחיים לקישור אחר, בין מים לתורה.

הסבר אפשרי אחר, המתמקד באלמנט הניסיון שבשני הסיפורים, מבאר את הקשר ביניהם בצורה שונה. במסה ומריבה, בני ישראל מנסים את ה'. כאשר הם מבקשים מים ממושה, הם מנסים לבדוק האם ה' קיים או לא. במוצהר הם רק מבקשים מה' מים, אך למעשה הם מפקפקים בעצם קיומו.

מעמד הר סיני הוא התשובה האמיתית לבעיית מסה ומריבה. הבעיה לא נפתרה כאשר העם קיבל את המים שביקש, שכן הבעיה מראש לא הייתה גשמית אלא רוחנית. במעמד הר סיני, ה' נותן לבני ישראל בדיוק את מה ביקשו: הוא יורד על ההר לעיניהם ומדבר היישר לאוזניהם. בני ישראל מגלים שה' אכן מצוי בקרבם, אך נרתעים מגודלו ומנוראותו של הקב"ה. הקבלת שני הסיפורים אינה מדגישה את היות מסה ומריבה הכנה להר סיני, אלא דווקא להיפך - את הקשר הניגודי שבין שני הסיפורים. בסיני, ה' מספק לישראל את מה שביקשו במסה. הוא נותן להם את קרבתו, ובוחר את תגובתם.

זמנו של מעמד הר סיני

נקודה נוספת שראוי לשים לב אליה היא שזמן מעמד מתן הר סיני לא נכתב בפירוש בתורה, וגם הקשר בינו

ואכן, הרמב"ם (הלי יסודי התורה ח', א) הבין שעיקרו של מעמד הר סיני היה האמונה בנבואת משה, וכפי ששמע מפסוק ט. לעומתו, ריה"ל בספר הכוזרי ראה את עיקר המעמד בהפיכת כל העם לנביאים, וכפי ששמע מפסוק יא. רש"י, כאמור, ראה את האפשרות שהקב"ה יתגלה למשה בלבד כ'הווא אמינא', כאפשרות שלא התממשה, ואת ההתגלות לעיני כל העם – כמסקנה. ומסיר הרב מדן, שהפרש בין ה'הווא אמינא' לבין המסקנה עשוי לבאר את הצורך בשישה ימים שלמים בראשית חודש סיוון עד יום מתן תורה. בראש חודש סיוון, בעת שהגיעו בני ישראל למדבר סיני - ייתכן שאכן נחו מעמל הדרך, כדברי הגמרא, אך משה עלה מייד אל הקב"ה. טרם עלייתו אל ההר, היה עליו להכין עצמו במשך שלושה ימים, שהם זמן ההכנה בכל המקרא לפני קבלת פני שכינה. אילו כך היה - אכן התורה הייתה ניתנת לעם ישראל בשלישי בסיוון. אך בני ישראל לא הסתפקו בכך, ודרשו שהקב"ה יתגלה אליהם. לצורך זה, היה עליהם להכין את עצמם במשך שלושה ימים נוספים. משה הכין עצמו בימי א', ב' וג' בסיוון, ובני ישראל הכינו עצמם בימים ד', ה' וו' בו. ואז - ביום השישי - ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.

אך בהמשך הפרשה מתברר שאף ה'הווא אמינא' של הקב"ה לא הייתה מיותרת.

פסוקי מעמד הר סיני (י"ט, י"ט) נראים כסותרים את הפסוקים שאחריהם (י"ט, כ-כד), ואף שילובם כסיפור אחד - קשה עד מאוד.

20. שמות י"ט י"ט -

"ויהי קול השפר הולך וחזק מאד, משה ידבר והא-לוהים יענו בקול"

נראה כפתיחה למעמד עשרת הדיברות. לעומת זאת, ברצף הפסוקים הוא נראה כהקדמה לאזהרת ה' למשה, שהעם לא יעלו אל ההר. בסבך שיטות המפרשים, מציע הרב מדן את הדרך הבאה לסדר את הפסוקים על פי סדר האירועים באופן הבא:

21. שמות י"ט, יד-יט:

"וירד משה מן ההר אל העם, ויקדש את העם ויכבסו שמלתם: ויאמר אל העם - היו נכנים לשלשת ימים, אל תגשו אל אשה: ויהי ביום השלישי בהית הבקר, ויהי קול וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק מאד, ויחרד כל העם אשר במחנה: ויוצא משה את העם לקראת הא-לוהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: ויהי קול השופר הולך וחזק מאד, משה ידבר והא-לוהים יענו בקול"

ואמנם, המפרשים שם נחלקו האם ששת הימים הללו הם ששת הימים שלפני מתן תורה (כדעת רמב"ן ורס"ג), או ששת הימים הראשונים מתוך הארבעים שלאחר מתן תורה (ראב"ע)

לדעת הרב מדן, התשובה לשאלתנו עולה מן הכפילות שכבר עמד עליה רש"י, כפילות המביעה מתח בין שני קטבים המתוארת בפסוקים הבאים

14. שמות י"ט, ח-ט:

ויענו כל העם יחדו ויאמרו - כל אשר דבר ה' נעשה; וישב משה את דברי העם אל ה': ויאמר ה' אל משה - הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם; ויגד משה את דברי העם אל ה'"

התורה כותבת שמשה השיב את דברי העם אל ה', ושבה וכותבת שמשה הגיד לה' את דברי העם. רוב המפרשים ביארו את הכפילות הזו בדרכים טכניות, אך רש"י טען שאלו הם שני אירועים שונים: "וישב משה" התרחש ביום השלישי (י"ט, ח), ואילו "ויגד משה" - ביום הרביעי (י"ט, ט). "וישב משה" נאמר על "כל אשר דבר ה' נעשה", ואילו

15. רש"י - שמות י"ט, ט

"ויגד משה - תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך. אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך. רצוננו לראות את מלכנו"

רש"י מבין, שפס' ט' הוא תשובה לדברי ה', שאמר שהוא ידבר עם משה לבדו והעם ישמע זאת ויאמין במשה כנביא ה'. אולם מהיכן נטל רש"י את תשובת העם לדברי ה'?

ומסביר הרב מדן שיתכן, שרש"י למד זאת מההבדל

16. שבין תשובת העם בפרשתנו -

"כל אשר דבר ה' נעשה"

לדברי דברי העם בתיאור מעמד הר סיני בסוף פרשת משפטים

17. שמות כ"ד ז

"כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע"

משמע, שרצונם אף לשמוע את אשר דיבר ה', ולא רק לעשותם.

כמו כן מסתבר, שרש"י למד את 'מחאת' העם על דברי ה' מן הסתירה שבין דברי ה' למשה בפסוק ט':

18. דברי ה' למשה, פסוק ט'

"הנה אנכי בא אליך...בעבור ישמע העם בדברי עמך"

19. לבין דבריו בפסוק י"א:

"כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני"

בתחילה רצה ה' לדבר עם משה לבדו, אך בעקבות מחאת העם - הוא דיבר עם כל בני ישראל.

הכתוב בתורה, חיברה התורה את עשרת הדיברות למקשה אחת.

(הערה: יש במפרשים שלוש דעות על מיקומם הכרונולוגי של פסוקי "וכל העם ראים את הקולת". הרמב"ן - לפני עשרת הדיברות; ראב"ע ורשב"ם - אחרי עשרת הדיברות; והחזקוני, שהרב מדן הלך בשיטתו - בין שני הדיברות הראשונים לשמונה האחרונים. וכן דעות שונות במדרש)

נשוב לראש חודש סיוון. מלכתחילה – הקב"ה הציג שהוא ידבר עם משה והעם יאמינו במשה כנביא ה', וממנו יקבלו את התורה, כפי שעולה מהרמב"ם ביסודי התורה פ"ח. כאמור, מייד עם הגעתם למדבר סיני - משה החל בהכנת עצמו ליום השלישי, שבו יתן ה' את התורה על ידו. אך העם ביקש לשמוע בעצמו, ונצטוו להתכונן שלושה ימים נוספים, עד ו' בסיוון. העם החל בשמיעת הדברות, אך לא עמד לו כוחו לשומעם, ובדיבור השלישי חזר הקב"ה ודיבר עם משה בלבד.

כיוצא בו אנו מוצאים בחנוכת המשכן. מלכתחילה, דובר ביום השמיני על היראות ה' לעיני כל העם

26. ויקרא ט', כג-כד:

"וירא כבוד ה' אל כל העם: ותצא אש מלפני ה' ותאכל

על המזבח את העלה ואת החלבים וירא כל העם ויראו"
החשש והחרדה מן המוות היו מוצדקים. נדב ואביהוא יעלו בהר ונגעו בקצהו, ומתו לפני ה'. נתקיים בהם חששם של בני ישראל בהר סיני – "ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת". בחלקו השני של המעמד, "אחרי מות שני בני אהרן" - אהרן לבדו נכנס אל קודש הקדשים (המקביל לראש הר סיני), הוא לבדו מכין עצמו ופורש מן האישה שבעה ימים, והוא לבדו רואה פני ה' ומכפר בעד העם, כמשה רבנו בשמונת הדיברות האחרונים. וכן אומר הכתוב

27. ויקרא ט"ז, ל:

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו"

22. שמות כ', א-ה:

"ידבר א-לוהים את כל הדברים האלה לאמר: אנכי ה' א-לוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים; לא יהיה לך א-לוהים אחרים על פני... ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי"

23. שמות כ', יד-יז:

"וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן, וירא העם וינעו ויעמדו מרחק: ויאמרו אל משה - דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו א-לוהים פן נמות: ויאמר משה אל העם - אל תיראו, כי לבעבור נסות אתכם בא הא-לוהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו: ויעמד העם מרחק, ומשה נגש אל הערפל אשר שם הא-לוהים"

24. שמות י"ט, כ-כה:

"וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר, ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה: ויאמר ה' אל משה - רד העד בעם, פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב: וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרץ בהם ה': ויאמר משה אל ה' - לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו: ויאמר אליו ה' - לך רד, ועלית אתה ואהרן עמך, והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם: וירד משה אל העם, ויאמר אלהם"

25. שמות כ', ו-יג:

לא תשא את שם ה' א-לוהיך לשוא, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא: וכו': לא תחמד בית רעך; לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך

סדר זה של הפסוקים מחלק את מעמד הר סיני לשניים.

- חלקו הראשון - על פי רצונם של ישראל,
 - חלקו השני - על פי תוכניתו המקורית של ה'.
- בחלקו הראשון של המעמד, ירד ה' אל כל ההר, וכל ההר נתמלא מכבודו לעיני בני ישראל. התיאור של חלק זה של המעמד מפיח: הוא כולל קולות וברקים, קול שופר חזק, ענן כבד, עשן כבשן ותיאורים של חרדה ומוות לנוגע אף בקצה ההר. כך שמעו כל ישראל את שני הדיברות הראשונים, שנאמרו להם בלשון מדבר, בגוף ראשון.

בני ישראל לא עמדו בעוצמת המעמד, ולאחר שני הדיברות הללו ניגשו אל משה ובקשו שידבר הוא. העם עמד מרחוק, ומשה ניגש אל הערפל. השכינה נצטמצמה לראש ההר, משה עלה לשם כדי לשמוע את קול ה' ועל העם נאסר לעלות בעקבותיו. בראש ההר נאמרו למשה שמונת הדיברות האחרונים, ומשה אמרם לעם בלשון סתר, בגוף שלישי, באווירה רגועה יותר. אך בסדר